

NOTAT

06-01-2022

EMN-2021-00358

1487935

Thea Gade-Rasmussen

Bilag til Danske Regioners bidrag til besvarelse af SUU alm. del - spørgsmål 133 om regionernes kunst- og kulturindsatser i psykiatrien

Kunst- og kulturindsatser i regionerne

Region Syddanmark

Region Syddanmarks Psykiatriplan 2020-2024 anbefaler flere meningsfulde aktiviteter og øget fokus på aktiviteter i weekenderne og efter kl. 16 på hverdage for indlagte patienter. Herved får patienterne i højere grad end tidligere også i disse tidsrum mulighed for at deltage i aktiviteter, som giver mening for dem, herunder indsatser som omhandler kunst og kultur.

- Kunstprojekt i Børne- og Ungdomspsykiatri Odense

For en række patienter med spiseforstyrrelser og funktionelle lidelser på Børne- og Ungdomspsykiatrisk afdeling Odense, har et kunstprojekt med billedkunstneren Karsten Auerbach haft positiv indflydelse på patienternes behandlingsforløb.

Billedkunstneren har haft fokus på den meget sammensatte rolle, man træder ind i som udefrakommende ikke-sundhedsfaglig, herunder at skulle skabe sin egen relation til patienterne med kunsten som platform for nogle samtaler, der efterhånden kom til at handle om meget mere end om patienterne selv.

Patienterne har gennem det seneste år stiftet bekendtskab med kunsten, hvilket har resulteret i mange flotte værker. Sideløbende har patienterne deltaget i en forskningsundersøgelse, der har undersøgt, hvordan deltagerne har oplevet at arbejde med kunsten. Deltagerne beskriver blandt andet, at de er blevet klogere på sig selv, og at kunsten har givet dem mulighed for at tage fat i vigtige temaer i deres liv - eksempelvis håndteringen af egen perfektionisme, angst og bekymring. Ligeledes har patienternes værker fungeret som et fælles tredje blandt andet med deres familier, hvor kunsten har bidraget til at tage hul på nogle samtaler, som ellers har været svære. Selve

sessionerne med at skabe kunsten også været med til at danne et frirum for patienterne – et diagnosefrit rum – i psykiatrien.

En overlæge og klinisk lektor på afdelingen oplever, at kunsten har givet patienterne mulighed for at tage en anden side af sig selv med i psykiatrien. En side der ikke udelukkende handler om sygdom, symptomer og negative følelser, men en side der helt sikkert har stor betydning for, at de kan komme sig. Det har været en gave for dem og for behandlerne. Afdelingen ønsker at implementere indsatsen fast i den kliniske hverdag.

- Kunstprojekt på De Særlige Pladser i Psykiatrisk Afdeling Odense
Værker, der illustrerer hverdagen, malet af kunstneren Eske Touborg (der tidligere også har udsmykket væggene på Psykiatrisk Afdeling Svendborg) skal være med til at skabe liv, dynamik og energi på De Særlige Pladser i Odense. Tanken er, at kunsten skal være med til at give patienterne håb og mod på fremtiden.

Billederne viser almindelige hverdagssituationer, som langt de fleste kan relatere til – og netop dét har haft en afgørende betydning for valget af udsmykningen. Rationalet er, at hvide vægge kan være klinisk og kolde at se på. Det er vigtigt for patienter, der er indlagt over en længere periode, at få skabt en god stemning. Værkerne er malet direkte på væggen. Patienterne har haft mulighed for at komme med input til, hvilke hverdagsbeskæftigelser, der har betydning for deres liv og gør dem glade. Det er hensigten, at kunsten skal bruges aktivt i behandlingen af borgerne, blandt andet af ergoterapeuterne.

- Håb i Psykiatrien
Foreningen *Håb i Psykiatrien*, der arbejder for at skabe særlige øjeblikke og velvære for patienter med psykiatiske sygdomme, har arrangeret koncerter på Psykiatrisk Afdeling i Svendborg. *Håb i Psykiatrien* har udarbejdet et skriftligt inspirationshæfte, hvor meningsfulde aktiviteter fra psykiatrien i hele landet indgår.

- Øvrige tiltag/erfaringer
  - Koncerter i retspsykiatrien i Psykiatrisk Afdeling Middelfart
  - Billedkunst-undervisning for patienter i Psykiatrisk Afdeling Vejle
  - Musik og sang i Psykiatrisk Afdeling Aabenraa

Region Midtjylland

Psykiatrien har på sengeafsnittene ansat aktivitetsmedarbejdere, som bl.a. laver kreative aktiviteter sammen med patienterne. Derudover har regionen bl.a. nedenstående tiltag.

Navn på tiltag	Beskrivelse/erfaringer
----------------	------------------------

Kunstudstilling i vente- og caféområdet, Psykiatrien AUH	Bidrager til at skabe veludvalgte, trygge og positive omgivelser for patienter, personale og pårørende.
Videoinstallation ved Retspsykiatrien Psykiatrien AUH	Visualisering af havet og naturen hos patienter, som typisk er indlagte i mange år
Udendørs legemiljø ved BUA	Giver børn mulighed for at lege og træne blandt andet motorik i et åbent, ikke-institutionelt miljø. HAVEN møder børnene i øjenhøjde med forskellige visuelle og fysiske oplevelsesrum.
Musikkoncerter via <i>Håb i Psykiatrien</i>	Musikere optræder for patienter flere gange årligt
PsykInfo Midt-arrangementer	Arrangementer med bl.a. digte og brugerfilm for patienter og pårørende på afdelinger. Afholdes også udenfor de psykiatriske afdelinger med adgang for offentligheden.
Korsang hos RP Vest	Arrangement med korsange i COVID perioden
Kunst i DNV-Gødstrup	Kunstner Erik A. Frandsens udsmykning af foyer, som forbinder somatikken og psykiatrien.

Der er ikke lavet en systematisk erfaringsopsamling i forhold til de nævnte initiativer, men den generelle oplevelse er, at erfaringerne er gode.

Primo 2021 udarbejdede Moesgaards Antropologiske Analyseenhed, Aarhus Universitet, en kortlægning af kunst- og kulturinitiativer på Region Midtjyllands hospitaler. Kortlægningen kan findes her: [https://pure.au.dk/portal/en/publications/refleksionsrum--indtryk--udtryk\(9f47e9b3-f9d8-438c-83f3-663df118dcc5\).html](https://pure.au.dk/portal/en/publications/refleksionsrum--indtryk--udtryk(9f47e9b3-f9d8-438c-83f3-663df118dcc5).html)

Ifølge rapporten er der en lang række positive somatiske og psykiske effekter af forskellige kunst- og kulturinitiativer, herunder eksempelvis at kunst- og kulturinitiativer har en fysisk og psykisk afstressende effekt på patienter, pårørende og personale. Samtidig bidrager kunst- og kulturinitiativer til at øge den sociale sammenhængskraft og minimere ensomhedsfølelse mm.

Kortlægningsanalysen peger endvidere på, at den mest centrale fællesnævner for alle kunst- og kulturinitiativerne er refleksionsrummet, som tilbyder patienter, pårørende og personale mulighed for forskellige ting bl.a.:

- Selvforglemmelse/tilstedeværelse i nuet – i fx en kreativ skabelsesproces eller en musikalsk lytteoplevelse.
- En opmærksomhedsflytning væk fra sygdom ind i et forfatterskab, et digt, et drømmende stykke musik, et kunstværk som får patienten til at reflektere over aspekter af livet, som måske giver fremtidshåb eller afklarethed med evt. livsafslutning.
- Eksempelvis musik kan tilbyde et ordløst rum, en oplevelse i/ved hospitalssengen for både syge og pårørende, musikken bygger bro mellem mennesker, aktiverer minder og skaber følelser, til tider helt uden ord. Kulturinitiativer og kunstarterne kan gennem deres forskellige udtryk skabe indtryk og inspiration til at tænke muligheder, håb og fremtider trods smerte, sygdom og modløshed.

Region Nordjylland

Psykiatrien i Region Nordjylland gennemfører ikke egentlige kunstprojekter, ud over de kreative og kunstneriske projekter, som blandt andet aktivitetsmedarbejderne på sengeafsnittene gennemfører.

Voksenpsykiatrien i Aalborg tilbyder musikterapi, der er en psykoterapeutisk behandlingsform, hvor musik anvendes til at etablere en terapeutisk relation, behandle symptomer og ubehag og/eller styrke ressourcer og kompetencer. Musikterapi er relevant behandling af mange forskellige psykiatriske problemstillinger, fx skizofreni, depression, PTSD og personlighedsforstyrrelser. Brug af musik i behandling kan være en måde at få kontakt med følelser og tanker samt bryde isolation og ensomhed.

Eksempler på mål, der arbejdes med i musikterapien:

- At mindske og bearbejde patientens psykiske symptomer
- At øge evnen til at kommunikere
- At styrke evnen til at udvikle relationer
- Øge oplevelse af mestring
- Styrke patientens syn på egne ressourcer.

Region Sjælland

Patienterne i psykiatrien har på flere områder tilbud om deltagelse i forskellige former for aktiviteter. Ud over de mange aktiviteter i værksteder, køkkener, haver, samt idræt, musikterapi osv., er der også tilbud om at medvirke i initiativer inden for kunst og kultur. Der arbejdes med udøvende kunst og håndværk i værksteder, hvor der er mulighed for at arbejde kreativt med ler, træ eller læder, male og lave smykker.

For at styrke iværksættelse af nye tilbud har psykiatrien i en periode ansat en velfærdskoordinator, hvis arbejdsopgaver har haft fokus på diverse patientinddragende initiativer - skabelse af håb, tilhørsforhold og mening f.eks. gennem kunst, kropslig udfoldelse, natur el.lign. Dette har bl.a. ført til igangsætning af aktivitet med mindful fotografering, hvor patienternes billeder

ophænges i en udstilling. I en af afdelingerne har medarbejdere været på kursus for i højere grad at kunne undervise og motivere i denne aktivitet, og i en anden afdeling arbejdes der med forslag til afprøvning af nye aktiviteter som f.eks. læse-/skrivegrupper, dans m.v. Velfærdskoordinatoren står endvidere bag anskaffelse af et flygel, som er opstillet i en af psykiatriens tre sengegeografier, og det er planen, at der skal arrangeres "åbningskoncert" med flyglet, når covid-19 tillader det, ligesom det er tanken, at interesserede - såvel patienter som andre - skal kunne anvende flyglet.

Derudover skal det oplyses, at psykiatrien i samarbejde med ergoterapeutuddannelsen på Metropolit gennemfører forskningsprojektet: Kreative aktiviteter skaber hverdagsliv. Studiet undersøger værdien af deltagelse og mulig læring i kreative aktiviteter samt effekten på udførelsen af betydningsfulde hverdagsaktiviteter.

Region Hovedstaden

Foreningen Kunst og Mental Sundhed (FKMS) har etableret Center for Kunst og Mental Sundhed (CKMS), hvis formål er at være videns- og interventionsenhed i snitfladen mellem sundhed, kunst og kultur. Det er lokaliseret på Psykiatrisk Center Amager på den gamle Sct. Elisabeth Stiftelse. CKMS involverer flere delprojekter, som er beskrevet nedenfor.

Indsatsen består af flere kunstværksteder fx skriveværksted, billedkunst, video, radio og drama, som drives af huskunstnere, sundhedsprofessionelle og psykiatribrugere, og afprøves som rehabiliterende indsats i den sårbare fase efter udskrivelse. Sideløbende forskes der i indsatsens effekt. Projektet har været i gang siden 2018, og har til huse i lokalerne på Hans Bogbinders Allé, som også huser en del af Psykiatrisk Center Amagers ambulante tilbud. Deltagerne består af huskunstnere, psykiatribrugere og sundhedsfaglige medarbejdere. Nogle af værkstederne er stadig under opbygning. Der er mulighed for deltagelse et par gange om ugen. Der er i omegnen af 20 faglige projektdeltagere, som består af peer-medarbejdere, projektledere, co-terapeuter og huskunstnere mm. Siden 2018 har indsatsen haft ca. 200 deltagere igennem skrive- og kunstgrupperne. Aktuelt er der ca. 30 psykiatribrugere i grupper og i praktik.

- Forskningsprogrammet REWRITIMIZE har siden 2018 kørt manualiserede skrive-, drama- og kunstgrupper, der tilbydes som del af den psykiatriske behandling på Psykiatrisk Center Amager flere gange om ugen. Alle grupper ledes af professionelle kunstnere i samarbejde med sundhedsfaglige co-terapeuter (læger eller psykologer).
- Litteratur: På baggrund af REWRITIMIZE er der afviklet 24 skrivegruppeforløb af 15 uger, og der er planlagt seks nye i 2022. I 2021 afholdt Foreningen Kunst og Mental Sundhed oplæsningsrækken "Roser på Psyk", hvor kendte danske forfattere (bl.a. Kirsten Thorup, Naja Marie Aidt, Olga Ravn m.fl.) læste op sammen med deltagere fra

skrivegrupperne. Skrivegrupperne har været støttet af kunstfondens litteraturudvalg, og foregår ca. to gange om ugen.

- Samarbejde med museer: Der har i 2020 været afviklet tre kunst- og skrivegrupper på danske museer (Statens Museum for Kunst og Medicinsk Museion) med billedkunstnere og forfattere. Disse har været støttet af Social- og Psykiatriudvalget i Region Hovedstaden.
- Billedkunst: Der er ved at blive etableret et billedværksted i FKMS' lokaler og i 2022 starter den første af seks billedkunstgruppeforløb med danske kunstnere for psykiatribrugere to gange om ugen. De producerede værker vil indgå i en udstilling sidst på året. Billedkunstgrupperne er støttet af Det Obelske Familiefond.
- Udstilling: FKMS har i september 2021 huset den første store udstilling "m/other" kurateret af Ida Bencke og støttet af Bikubenfonden
- Video: I 2020 har der været afviklet pilotforløb af otte gange med videogrupper med danske dokumentarfilmsinstruktører (Eva Mulvad og Torben Simonsen). Psykiatribrugernes værker blev vist i Cinemateket til filmfestivalen "Don't fear the Weird" i oktober 2021. Eva Mulvad har også siden 2020 været i gang med et dokumentarfilmsprojekt om tilblivelsen af FKMS og værkstederne. Filmprojektet har været støttet af Kunstfonden.
- Drama: Med projektet "Empowerment DRAMA:PSYCH" er der i 2020 afviklet seks pilotforløb med dramagrupper med danske skuespillere for psykiatribrugere. I 2022 vil der blive afviklet yderligere to dramaforløb af 15-uger med kendte danske skuespillere (bl.a. Thure Lindhardt, Bodil Jørgensen, Anette Støvløbæk m.fl.). Som del af dramaprojektet vil der blive etableret "Din Åbne Scene", hvor psykiatribrugere er værter og alle kan booke tid til at optræde med fx oplæsning af en tekst eller synge en sang. Dramaprojektet er støttet af Det Obelske Familiefond
- Radio: Hospitalsradio er en radiostation der producerer podcastformat, hvor psykiatribrugere interviewer gæster og undersøger temaer i og omkring psykiatrien og imellem mennesker. Radioen har været støttet af Kunstfonden. Deltagere: en peer-radiovært 20 timer om ugen, samt co-terapeut, daglig leder og huskunstner.
- Konferencer: Der har 2018 været afholdt en stor conference om Kunst og Mental Sundhed på Statens Museum for Kunst med 100 deltagere. I 2021 afholdtes et todages symposium i FKMS i anledning af etablering af Center for Kunst og Mental Sundhed.
- Undervisning: FKMS har en del undervisnings- og foredragsvirksomhed på universiteter, hospitaler, folkebiblioteker, højskoler og for praktiserende lægers forening (skrivekurser mod omsorgstræthed). FKMS afholder jævnligt interne forskningssymposier for fagfolk i kunst- og hospitalsverdenen. Der er planlagt en "SMK Fridays" på Statens Museum for Kunst, hvor FKMS er hovedaktør.

Den forventede effekt er, at skrive- og kunstværksteder støtter op om den rehabiliterende indsats, i den sårbare fase efter udskrivelse. Forventningerne og indikationerne er, at fortællerværkstederne vil bidrage til den enkeltes recovery. Dertil har det positive effekter for den enkelte at deltage i sociale fællesskaber og aktiviteter, som ikke er en del af det almindelige psykiatriske

behandlingssystem. Der publiceres løbende videnskabelige artikler om effekterne af indsatserne.

Foruden ovenstående, så er der følgende kunst- og kulturindsatser for at hjælpe mennesker med mentale sundhedsproblematikker/psykiske lidelser i Region Hovedstadens Psykiatri:

- *Værkstedet Maskine Maskine* er de såkaldt svært psykisk syge patienters eget værested og værksted. Det er en brugerdrevet civilsamfundsorganisation, men har også et satspuljeprosjekt, hvor der er ansat tre værkstedsførere til at drive konkrete værksteder (inden for video, billedkunst, tryk, VR, madlavning, skrivning mm.) samt en projektleder til dels at drive disse værksteder og dels at drive det tætte projektsamarbejde mellem Psykiatrisk Center Amager og MMA. Fokus er at understøtte den enkeltes personlige recovery via meningssskabende aktiviteter. Psykiatribrugere kommer for at være sammen, hjælpe hinanden, lave aktiviteter og drive deres eget sted. Der bliver undervist, holdt foredrag og udgivet nyhedsbrev. Det drives af 10 frivillige og ansatte, en bestyrelse, samt i omegnen af 70 psykiatribrugere og eks-psykiatribrugere.
- *Åbent atelier* på Psykiatrisk Center Nordsjælland, her er formålet at skabe et frirum, hvor deltagerne føler sig trygge til at udøve hobbybetonet og/eller kunstnerisk aktivitet, bruge sine hænder, koncentrere sig om noget og få en pause fra bekymringer, finde/genfinde interesser og ressourcer og opleve den kreative proces' forandrende potentiale.
- *Projekt Råkunst* på Psykiatrisk Center Amager har til formål at gå i dialog med primært lokalområdets kunstnere og de indlagte på det psykiatriske center, og tilbyde dem udstillingsplads på centergangene. Der er etableret et værksted, som lægger vægt på at kunne tilbyde variation for så vidt angår materialer og medier. Selvom tegning og maling er størst, arbejdes der også skulpturelt og konceptuelt samt med lydproduktion. Der er åbent dagligt, og man kan få sparring, vejledning og undervisning alt efter behov. For nogen er det mest belejligt at arbejde alene på værkstedet og for andre er det fint med en større gruppe. Der er plads og tid til begge dele. Det er meget forskelligt, hvor mange, der benytter sig af værkstedet. Der kan være dage med 8 -10 deltagende og andre dage, hvor værkstedet blot bruges af nogle enkelte. Kunstværkerne, som produceres i værkstedet, bliver løbende kurateret og udstillet på skift nogle gange om året.
- Et arbejdende kreativt værksted på Psykiatrisk Center Sct. Hans – her er der mulighed for at male på lærred, tegne, modellere, skabe kunst af affald mm. Formålet med værkstedet er at skabe struktur i hverdagen, udvikle mestringsstrategier til at håndtere tanker, arbejde med kropslig uro, udvikle sociale færdigheder, så man kan indgå i relationer uden voldsomme konflikter.
- En patientklub på Psykiatrisk Center Sct. Hans. Her kan man arbejde med perler, små malerier, knytte, arbejde med læder, spille spil, billard, lytte til musik, udøve musik, se film, deltage i forskellige oplæg og debatter. Formålet er at skabe meningsfuldhed i hverdagen, samle på

gode oplevelser, og kunne bidrage i samtaler med andre, og føle mening med livet på trods af sygdom.

- Samarbejde med nærliggende kirke til Psykiatrisk Center Sct. Hans om korsang og små koncerter på sengeafsnit.
- Pop-up begivenheder på Psykiatrisk Center Glostrup fx besøg af en operasanger
- Kulturgruppe på Psykiatrisk Center Nordsjælland, som tager på udflugt et par gange om måneden til forskellige kulturtilbud. Det behandlingsmæssige sigte for denne gruppe er social færdighedstræning og recovery.
- Patienterne på Psykiatrisk Center Sct. Hans deltager i kunst- og kulturtilbud, som tilbydes i civilsamfundet fx ture til Tivoli, museumsbesøg, bowling, biograf mv.

Generelt opleves det fra patientens side, at tilbuddene understøtter, at de får indhold i hverdagen, de lærer at socialisere sig, og de psykiske symptomer får en pause. Patienterne oplever, at de igennem kunsten og kreativiteten får plads til at bearbejde, forstå og mestre deres tanker. De oplever, at de via kreativitet og kultur kan opbygge en følelse af at være ok. Det har betydning for selvværdet og troen på, at man kan komme sig.